

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна ЕКОНОМІКА

Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

№ 1, 2013 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 636.12:330

*О. М. Поліщук,
викладач, кафедра обліку і аудиту, Уманський національний університет садівництва*

КОРМОВА БАЗА - ОДИН ІЗ ЧИННИКІВ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ М'ЯСНОГО СКОТАРСТВА

В статті досліджено сучасний стан кормозабезпечення худоби, як одного із головних чинників формування конкурентоспроможності галузі скотарства. Розглянуто основні проблеми формування кормової бази, а також заходи щодо їх подолання.

In the article the current status of the beef cattle's food supply is discovered, as a key factor in developing a competitive livestock industry. The main problems of food supply base' forming and the ways to overcome them are considered.

Ключові слова: м'ясне скотарство, кормова база, годівля худоби, конкурентоспроможність галузі.

Keywords: cattle breeding, food supply, feeding livestock, competitive industry.

Постановка проблеми. М'ясне скотарство – важлива складова аграрного сектору економіки України. Останніми роками ситуація на ринку м'яса не стабільна, оскільки одна з провідних галузей тваринництва знаходиться в кризовому стані. Конкурентоспроможність м'ясного скотарства пов'язано із ступенем використання виробничих ресурсів, умовами утримання худоби, кількістю і витрачанням кормів. Ефективність використання кормів, в свою чергу, залежить від забезпечення у раціонах годівлі тварин певного співвідношення кормових одиниць, перетравного протеїну та мінеральних речовин.

Природно-кліматичні, екологічні та економічні умови господарювання визначають особливості ведення сільського господарства та значною мірою впливають на кінцеві результати діяльності сільськогосподарських підприємств. Тому раціональне розміщення виробництва з врахуванням особливостей території дозволяє зменшити затрати живої і уречевленої праці та сприяє раціональному використанню природних ресурсів. В останні роки незадовільний стан кормової бази, перевитрати кормів на виробництво продукції призвели до значного зниження продуктивності тварин та збільшення рівня збитковості галузі. В цьому контексті особливої актуальності набуває вивчення питань пов'язаних із годівлею великої рогатої худоби.

Для скотарства також характерним є залежність від природно-кліматичних, екологічних та економічних умов функціонування землі як основного джерела кормовиробництва для худоби, що трансформує корми у продукцію. Виходячи з цього, економічна ефективність виробництва продукції скотарства, повинна відображати обсяги отриманого молока та м'яса відповідної якості на кожну реалізовану одиницю та раціональність використання виробничих та природних ресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми годівлі худоби і підвищення ефективності м'ясного скотарства були предметом досліджень багатьох вітчизняних вчених, зокрема В.Г.Андрійчука, В.В. Зіновчука, М.В.Зось-Кіора, П.Т. Саблука. Однак ці питання залишаються актуальними і потребують рекомендацій щодо їх вирішення.

Формулювання цілей статті. Метою даної статті є дослідження сучасного стану забезпечення худоби повноцінними кормами та встановлення структури посівних площ сільськогосподарських культур, що дасть можливість формувати оптимальні кормові раціони направлені на високу окупність кормів, що забезпечить конкурентоспроможне виробництво продукції м'ясного скотарства.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасних умовах розвиток м'ясного скотарства, збільшення виробництва продукції, підвищення її якості і ефективності залежать від кормової бази, науково обгрунтованої системи годівлі тварин. Через кормову базу здійснюється безпосередній зв'язок тваринницьких і рослинницьких галузей.

Усі заходи щодо створення кормової бази об'єднують у систему кормовиробництва. Створити міцну кормову базу підприємства можуть за чіткого дотримання принципів її раціональної організації, основними з яких є:

- дотримання відповідності природно-економічним умовам раціональної спеціалізації підприємства;
- ефективне використання головного засобу виробництва – землі (раціональна організація посівного і лукопасовищного кормовиробництва);

- пропорційне співвідношення між кормовими ресурсами і перспективами ефективного розвитку галузей тваринництва відповідно до потреб господарства в їхній продукції. План трансформації земельних угідь має передбачати поліпшення їх за допомогою системи організаційно-економічних заходів з метою забезпечення випереджувальних темпів зростання кормової бази темпам збільшення поголів'я тварин при досягненні їхньої продуктивності згідно з породними характеристиками;

- раціональне використання трудових ресурсів, засобів виробництва як при виробництві кормів, так і в галузях тваринництва. Дотримання цього принципу можливе за впровадження прогресивних форм організації виробництва і праці, системи машин для забезпечення комплексної механізації виробничих процесів на всіх стадіях кормовиробництва;

- висока економічна ефективність в наслідок повного забезпечення тваринництва високоякісними кормами і науково обгрунтованих нормативних витратах на одиницю продукції.

Високу ефективність кормовиробництва забезпечує організація його на інтенсивній основі. Додаткові капітальні вкладення мають бути пов'язані із впровадженням наукових досягнень, досвіду кращих підприємств. Застосування врожайних сортів кормових культур, розміщення їхніх посівів у науково обгрунтованих сівознах після належних попередників, раціональне підживлення ґрунту, боротьба з шкідниками і хворобами сприяють отриманню необхідного обсягу продукції високої якості з одночасним зниженням трудових і матеріальних витрат.

Усі заходи щодо створення міцної кормової бази, як уже зазначалося, поєднуються у системі кормовиробництва.

Система кормовиробництва – це науково обгрунтований комплекс організаційно-економічних, технологічних і технічних заходів, спрямованих на створення міцної кормової бази, раціональне використання земельних угідь, удосконалення процесів заготівлі, зберігання, приготування і використання кормів, зниження затрат праці та засобів виробництва на одиницю продукції.

Система кормовиробництва вирішує всі питання щодо забезпечення тваринництва високоякісними, збалансованими за поживністю кормами та зниження сумарних затрат на їх одиницю на основі впровадження ресурсо-ощадної технології та наукової організації праці. Необхідною умовою підвищення ефективності системи кормовиробництва є раціональне поєднання джерел надходження кормів як завдяки внутрішньогосподарській діяльності (висівання кормових культур, використання лук і пасовищ), так і міжгосподарської кооперації і агропромислової інтеграції (купівля, обмін та ін.).

Від кормової бази в сільськогосподарських підприємствах безпосередньо залежать можливості збільшення поголів'я худоби і підвищення його продуктивності,

що, в свою чергу, визначає темпи зростання і рівень виробництва продукції тваринництва. Організація кормової бази включає систему виробництва і використання кормів, що характеризується відповідною структурою посівних площ кормових культур, технологією виробництва, заготівлі, зберігання і приготування кормів до згодовування.

Аналіз даних рис. 1 свідчить, що питома вага кормових культур у структурі посівних площ сільськогосподарських підприємств України у 2011 р. становила 8,8%, що на 0,8 в. п. менше у порівнянні з 2010 роком і така тенденція спостерігається в останні роки. Також зменшилась частка технічних – на 0,6 в. п. Такі зміни відбулись за рахунок зростання частки зернових та зернобобових культур у структурі посівних площ (на 1,3 в. п.).

Основними сільськогосподарськими культурами є зернові та зернобобові, їх питома вага становить 57,3%, що в 6,5 разів перевищує кормові культури та в 2,2 рази – технічні культури. Збільшення посівних площ зернових за рахунок скорочення площ кормових культур свідчить, що сільськогосподарські підприємства за кризових умов вирощують ті культури на які є попит на ринку і які можна краще і швидше реалізувати.

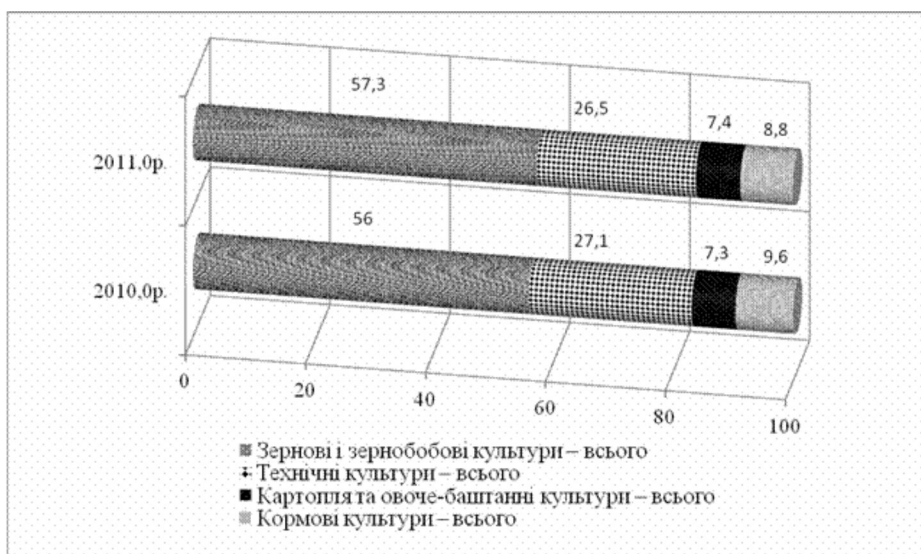

Рис. 1. Структура посівних площ в усіх категоріях господарств України

Джерело: складено автором на основі даних Державної служби статистики України

Найбільші площі серед зернових і зернобобових у 2011 р. займають зернофуражні культури (8154,4 тис га). Серед них найбільшу частку площ посівів відводилося під ячмінь та кукурудзу (3800,2 тис га та 3626,2 тис га відповідно).

Тенденції зміни розмірів посівних площ свідчать про збільшення посівів зернових і зернобобових культур (на 658,0 тис га порівняно з 2010 р.) та картоплі і овоче-баштанних культур (на 56,8 тис га). Деяко зменшились розміри посівів технічних та кормових культур. В структурі посівних площ частка кормових культур в 2011 р. складала 8,8%.

Площі посівів кормових культур мають негативну тенденцію до скорочення і становлять лише 20,6%, якщо порівнювати 2011 р. з 1990 р. Основними кормовими культурами є багаторічні трави, які займають близько 50% всієї площі кормових культур. Кормова база формується за рахунок тих кормових культур, які потребують найменших затрат на насіння, паливо, техніку та заробітну плату, що за умов кризи дозволяє зменшити рівень збитковості, однак значно погіршує стан кормової бази.

Незадовільний стан кормової бази, перевитрати кормів на вирощування худоби, їх низька окупність призвели до значного зменшення продуктивності тварин та низького рівня конкурентоспроможності всієї галузі.

Таблиця 1. Динаміка посівних площ кормових культур, тис га

Культури	1990 р.	1995 р.	2000 р.	2005 р.	2010 р.	2011 р.	2011 р. до 1990 р.	
							+;-	%
Кормові культури, всього тис. га	11999	10898	7063	3738	2599	2477	-9522	20,6
в т.ч. кормові коренеплоди	624	480	285	294	244	236	-388	37,8
кукурудза на силос	4637	3475	1920	774	473	445	-4192	9,6
однорічні трави	2583	1920	1765	891	583	531	-2052	20,6
багаторічні трави	3986	1765	2985	1702	1238	1212	-2774	30,4
інші культури	169	3258	108	77	61	53	-116	31,4

Джерело: складено автором на основі даних Державної служби статистики України

В сучасних умовах одним з важливих резервів виробництва грубих і зелених кормів є природні сіножаті і пасовища, потенціал яких використовується вкрай незадовільно. У зв'язку з цим потрібно відмітити, що сьогодні в Україні основними виробниками продукції скотарства є особисті селянські господарства. Їх подальший розвиток необхідний, особливо в сучасних умовах, коли сільгоспідприємства ще неспроможні задовольнити потреби держави у продукції скотарства. І, власне, особливе значення тут можуть відіграти культурні пасовища, як фактор значної економії матеріально-технічних засобів та енергоресурсів. Крім цього, культурні пасовища мають також велике економічне та агрономічне значення: їх створення на схилах припиняє водну і вітрову ерозію та сприяє відновленню структури ґрунту, а отже й підвищенню його родючості.

В західноєвропейських країнах культурні пасовища займають 70-85% всіх земель під багаторічними травами. У Данії з таких пасовищ отримують 80% корму. В Англії, Голландії питома вага пасовищного корму в річному раціоні ВРХ становить 35-50%. Велику увагу створенню культурних пасовищ приділяють в Естонії, Латвії та інших країнах.

Однак створюючи культурне пасовище, потрібно відноситись до нього з не меншою увагою, ніж до пшеничного чи якого-небудь іншого поля, виділяти для нього добрива і техніку, оптимальний для кожної зони набір насіння багаторічних трав. Розв'язання цієї проблеми є можливим за умови державної підтримки організації багаторічних культурних пасовищ для м'ясного скотарства за допомогою фінансування цільових місцевих програм, конкретно орієнтованих на покращення пасовищ для випасу худоби, зокрема, й особистих селянських господарств.

В структурі кормів найбільшу питому вагу займають соковиті. Це свідчить про незбалансованість кормового раціону. Однак, одним із позитивних моментів є те, що сільськогосподарські підприємства з кожним роком все більше в концентрованих кормах використовують комбікорми.

Таблиця 2. Витрати кормів на годівлю ВРХ за 2011 р.

Види кормів	Кількість, тис. ц корм. од.	Структура, %
-------------	-----------------------------	--------------

Концентровані	5634,3	27,6
з них комбікорми	1278,5	6,3
Грубі	4334,4	21,2
Соковиті	8301,6	40,6
Інші	2162	10,6
Всього	20432,3	100,0

Джерело: складено автором на основі даних Державної служби статистики України

Хоча забезпеченість концентрованими кормами в цілому не відповідає нормативним показникам. Що безпосередньо впливає на період вирощування ВРХ і доведення її до оптимальних вагових кондицій. Таким чином доцільно кормову базу переглянути і покращити в сторону збалансування кормового раціону.

Перспективи для розвитку галузей тваринництва невід'ємно пов'язані з рослинництвом, а саме виробництва зернової продукції. Протягом останніх років галузь рослинництва знаходиться на піднесенні в порівнянні з тваринництвом. Підприємства орієнтовані на вирощування зернових і технічних культур, але це не забезпечує тваринництво концентрованими кормами в повній мірі. Зернові культури реалізуються, а на корм худобі використовують всі інші види кормів.

Витрати кормів на виробництво 1 ц м'яса та продуктивність ВРХ в сільськогосподарських підприємствах показані в табл. 3.

Таблиця 3.
Витрати кормів на виробництво 1 ц м'яса та продуктивність ВРХ в сільськогосподарських підприємствах

Показники	Роки					
	1990	1995	2000	2005	2010	2011
Витрата кормів на 1 ц приросту великої рогатої худоби - всього корм. од.	13,53	18,6	16,73	15,89	15,23	15,69
у т.ч. концентровані	3,07	3,97	2,2	3,6	4,51	4,47
Середньодобові прирости великої рогатої худоби, г	431	259	255	392	469	461
Середня вага 1 гол. ВРХ при реалізації, кг	393	333	320	381	434	427

Джерело: складено автором на основі даних Державної служби статистики України

В останній рік витрати кормів на 1 ц приросту ВРХ збільшуються і у 2011 р. вони становили 15,69 ц к. од.. Однак це суттєво не впливає на середньодобові прирости та середню вагу 1 голови ВРХ, яка реалізується переробним підприємствам, адже ці показники за останні роки практично не змінюються.

В перспективі для підвищення конкурентоспроможності м'ясного скотарства доцільно оптимально поєднати галузі рослинництва та тваринництва, провести зміни в структурі посівних площ, впровадити низько затратні технології. Для забезпечення високопродуктивного та конкурентоспроможного розвитку м'ясного скотарства встановити оптимальні кормові раціони, які забезпечують поголів'я молодняку кормами на різних періодах його вирощування та відгодівлі.

На вирощування однієї голови телят молочно-м'ясного напрямку до 6 місяців необхідно витратити 400 кг незбираного молока. Це обумовлено тим, що в Україні, ще не повністю налагоджено промислове виробництво гранульованих стартових комбікормів для телят.

В перспективі доцільно виділити три окремі періоди відгодівлі молодняку ВРХ. Запропоновані оптимальні кормові раціони годівлі молодняку ВРХ на вирощуванні та його відгодівлі наведені в таблиці 4.

Таблиця 4. Оптимальні кормові раціони для вирощування та відгодівлі 1 голови молодняку ВРХ

Види кормів	I період (1-6 міс.)	%	II період (6-12 міс.)	%	III період (12-15 міс.)	%
Всього, ц. к. од.	0,62	100,0	3,3	100,0	26,1	100,0
В т.ч. грубі	0,1	16,1	0,75	22,7	6,9	26,4
з них сіно	0,05	8,1	0,3	9,1	1,9	7,3
сінаж	0,05	8,1	0,2	6,1	2,3	8,8
Концентровані	0,5	80,6	1,45	43,9	11,1	42,5
Соковиті	0,02	3,2	0,5	15,2	3,6	13,8
з них коренеплоди	0,02	3,2	0,3	9,1	0,4	1,5
Зелені	-	-	0,6	18,2	4,5	17,2
Молоко, кг	400	-	-	-	-	-

Джерело: розробка автора

В залежності від площі сільськогосподарських угідь, яку має підприємство в своєму користуванні, для забезпечення тварин кормами власного виробництва, важливо встановити оптимальну кількість поголів'я молодняку ВРХ.

Низька ефективність кормовиробництва зумовлена неналежною державною підтримкою, низькою матеріально-технічною забезпеченістю галузі тваринництва та комбікормових підприємств. Галузь кормовиробництва потребує наукової, економічно обґрунтованої державної програми розвитку, єдиного координаційного органу з питань організації ефективної діяльності, особливо в комбікормовій промисловості.

У ситуації, що склалася, доцільно було б сприяти формуванню за безпосередньої участі особистих селянських господарств кооперативного сегмента аграрного ринку. Однак, в Україні кооперування стримується недосконалістю законодавства, слабкою матеріальною базою, відсутністю кваліфікованих кадрів, недостатньою обізнаністю селян у перевагах об'єднання зусиль на умовах кооперації для подальшого розвитку і відсутністю належної державної підтримки. Проте, світовий і вітчизняний досвід переконає, що розвиток сільськогосподарської кооперації є інтегральною, невід'ємною складовою ринкової трансформації, що в даний час відбувається в аграрному секторі.

Висновки з даного дослідження. Для формування конкурентоспроможної продукції скотарства, доцільно знижувати собівартість, особливо увагу слід звернути на кормозабезпечення тварин. Адже проаналізувавши понесені витрати на виробництво продукції скотарства в сільськогосподарських підприємствах видно, що найбільшу частку в структурі собівартості займають корми і становлять близько 66%.

Сучасний стан структури м'ясного скотарства може бути змінений за рахунок використання тих кормових ресурсів, які є в наявності у різних регіонах. Створення та ефективне використання культурних пасовищ дає можливість значно знизити витрати кормів і матеріально-технічних засобів, забезпечити оздоровлення тварин, їх нормальну відтворювальну функцію.

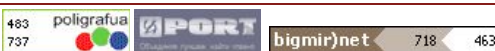
В цілому Україна має сприятливі умови для того, щоб галузь кормовиробництва забезпечила збільшення дешевих кормів для розширеного відтворення поголів'я м'ясної худоби та зростання її продуктивності і виведення м'ясного скотарства на конкурентоспроможний рівень.

Література:

1. Воронін Л.С. Основні принципи техніко-технологічного формування та розвитку системи кормо забезпечення / Л.С. Воронін, О.О. Трійця // Збірник наукових праць ІМТ НААН Механізація, екологізація та конвертація біосировини у тваринництві. - 2012. - Випуск 1(9). - С. 93-103.
2. Гачкова В.В. Розвиток тваринництва в Україні через призму збалансованого використання ринку зерна / В.В. Гачкова // Науковий вісник НТЛУ України. - 2010. - Вип. 20.8. - С. 137-143.

3. Глущенко Д.П. Економічні основи розвитку кормовиробництва в степу України / Д.П. Глущенко // Бізнесінформ. - №4. – 2012. – С. 46-49.
4. Саблук П.Т. Економіка виробництва та використання кормів в Україні / П.Т. Саблук, В.Л. Перегуда, Я.К. Білоусько та ін. [Монографія]. – К.: ННЦ ІАЕ, 2010. – 288 с.
5. Семенда О.В. Формування стійкої кормової бази як елемента інтенсифікації молочного скотарства / О.В. Семенда // Економіка та управління АПК: Зб. наук. праць. – Біла церква, 2011. – Вип. 6 (89). – С. 153-156.

Стаття надійшла до редакції 04.01.2013р.

ТОВ "ДКС Центр"